

О.В. ЛИШИЛЕНКО

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

ПІДРУЧНИК

О.В. ЛИШИЛЕНКО

167

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

ПІДРУЧНИК

Третє видання, перероблене і доповнене

Затверджено Міністерством освіти і науки України
як підручник
для студентів вищих навчальних закладів

КИЇВ
ЦЕНТР УЧБОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ
2021

УДК 657
ББК 65.052.011.1
Л 67

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(Лист № 1.4/18-1329 від 11.06.2015 р.)*

Рецензенти:

Доктор економічних наук, професор, академік УААН,
Заслужений діяч науки і техніки України
Саблук Петро Трохимович

Доктор економічних наук, професор
Герасимович Анатолій Михайлович

Доктор економічних наук, професор
Шевчук Володимир Олександрович

Лишиленко О.В.

Л 67 Бухгалтерський облік: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. –
Київ: Вид-во “Центр учбової літератури”, 2021. – 670 с.

ISBN 978-966-364-844-6

Підручник створено у відповідності із програмою курсу “Бухгалтерський облік”. У ньому розкриті питання теоретичних основ бухгалтерського обліку, а також організації і практики ведення обліку на підприємствах України. Враховано вимоги чинного законодавства, застосування нового Плану рахунків, а також Положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Призначений для студентів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей усіх рівнів акредитації, слухачів системи підвищення кваліфікації бухгалтерів-практиків, фінансистів, економістів, менеджерів, аудиторів, а також тих, хто самостійно вивчає бухгалтерський облік.

785664

УДК 657
ББК 65.052.011.1

ISBN 978-966-364-844-6

© О.В. Лишиленко, 2021
© Центр учбової літератури, 2021

ЗМІСТ

Передмова	3

ЧАСТИНА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Розділ 1. Загальна характеристика і суть бухгалтерського обліку	4
1.1. Види господарського обліку, їх диференціація та інтеграція	4
1.2. Функції бухгалтерського обліку та вимоги до нього	5
1.3. Вимірники, які застосовуються в обліку	7
Розділ 2. Предмет і метод бухгалтерського обліку	9
2.1. Предмет бухгалтерського обліку	9
2.2. Метод бухгалтерського обліку	18
Розділ 3. Бухгалтерський баланс	21
3.1. Призначення та побудова бухгалтерського балансу	21
3.2. Зміни в балансі, спричинені господарськими операціями	35
Розділ 4. Система рахунків бухгалтерського обліку і подвійний запис	40
4.1. Рахунки бухгалтерського обліку, їх призначення та побудова	40
4.2. План рахунків бухгалтерського обліку	46
4.3. Класифікація рахунків бухгалтерського обліку	68
4.4. Подвійне відображення операцій на рахунках та його обґрунтованість	79
4.5. Взаємозв'язок між синтетичними рахунками, субрахунками і аналітичними рахунками	84
4.6. Оборотні відомості по синтетичних і аналітичних рахунках	87
Розділ 5. Облік кругообігу господарських засобів	96
5.1. Методологічні основи обліку кругообігу господарських засобів	96
5.2. Облік процесу постачання	100
5.3. Облік процесу виробництва	103

5.4. Облік процесу реалізації і визначення фінансових результатів	107
5.5. Облік оплати праці	111
Розділ 6. Документація та інвентаризація	114
6.1. Бухгалтерські документи і вимоги щодо їх оформлення	114
6.2. Класифікація документів	118
6.3. Облікові реєстри і форми бухгалтерського обліку	123
6.4. Помилки в обліку та способи їх виправлення	136
6.5. Організація документообігу і зберігання документів	141
6.6. Інвентаризація, її значення і види	146
Розділ 7. Основи організації бухгалтерського обліку і звітності	156
7.1. Нормативно-правове забезпечення ведення бухгалтерського обліку	156
7.2. Фінансова звітність, її склад та вимоги до неї	160

ЧАСТИНА 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК

Розділ 1. Облік основних засобів і нематеріальних активів ..	166
1.1. Основні засоби, їх класифікація і оцінка	166
1.2. Нематеріальні активи, їх класифікація і оцінка	174
1.3. Бухгалтерські рахунки по обліку основних засобів і нематеріальних активів	180
1.4. Облік наявності і руху основних засобів і нематеріальних активів	186
1.5. Облік операційної і фінансової оренди основних засобів	214
1.6. Облік амортизації та зносу основних засобів і нематеріальних активів	223
1.7. Інвентаризація основних засобів і нематеріальних активів	237
Розділ 2. Облік виробничих запасів	248
2.1. Запаси, їх класифікація і оцінка	248
2.2. Бухгалтерські рахунки по обліку виробничих запасів	252
2.3. Облік наявності і руху виробничих запасів	259
2.3.1. Облік виробничих запасів	259

2.3.2. Облік тварин на вирощуванні та відгодівлі	285
2.3.3. Облік малоцінних та швидкозношуваних предметів	286
2.3.4. Облік бланків суворої звітності	294
2.3.5. Облік транспортно-заготівельних витрат	299
2.3.6. Кореспонденція рахунків по обліку запасів	299
2.4. Інвентаризація виробничих запасів	305
Розділ 3. Облік грошових коштів	313
3.1. Нормативно-правове забезпечення порядку ведення касових операцій	313
3.2. Облік касових операцій	327
3.3. Інвентаризація каси	343
3.4. Порядок відкриття і закриття рахунків в установах банків	347
3.5. Оформлення розрахункових документів та приймання їх установами банків	356
3.6. Облік операцій на поточному рахунку	362
3.7. Облік операцій на інших рахунках у банку	380
Розділ 4. Оцінка та облік фінансових інвестицій	387
4.1. Визнання та оцінка фінансових інвестицій	387
4.2. Облік фінансових інвестицій	395
Розділ 5. Облік праці та її оплати	399
5.1. Економічний зміст оплати праці та її форми	399
5.2. Облік особового складу працівників	406
5.3. Первинний облік затрат праці та її оплати	408
5.4. Утримання із заробітної плати	418
5.5. Зведений облік оплати праці	419
Розділ 6. Облік витрат виробництва і калькуляція собівартості продукції	432
6.1. Елементи витрат і статті калькуляції	432
6.2. Відображення витрат у системі бухгалтерських рахунків	435
6.3. Облік витрат допоміжних виробництв	443
6.3.1. Облік витрат енергосилових допоміжних виробництв	443

6.3.2. Облік витрат транспортних допоміжних виробництв	448
6.3.3. Облік витрат ремонтних допоміжних виробництв	461
6.4. Облік витрат майбутніх періодів	468
6.5. Облік загальновиробничих витрат	471
6.6. Облік витрат основного і незавершеного виробництва	476
6.7. Собівартість продукції та методи її калькуляції	481
Розділ 7. Облік витрат діяльності	485
7.1. Облік операційних витрат	485
7.1.1. Облік адміністративних витрат	485
7.1.2. Облік витрат на збут	488
7.1.3. Облік інших операційних витрат	491
7.2. Облік витрат іншої звичайної діяльності	496
7.2.1. Облік фінансових витрат	496
7.2.2. Облік витрат від участі в капіталі	498
7.2.3. Облік інших витрат	501
7.3. Облік надзвичайних витрат	504
Розділ 8. Облік готової продукції і товарів та їх реалізації ...	508
8.1. Бухгалтерські рахунки по обліку готової продукції і товарів	508
8.2. Облік операцій пов'язаних з рухом готової продукції і товарів	511
Розділ 9. Облік доходів і результатів діяльності	519
9.1. Визнання та класифікація доходів	519
9.2. Організація обліку доходів	523
9.2.1. Облік доходів від реалізації	523
9.2.2. Облік інших операційних доходів	526
9.2.3. Облік доходів від участі в капіталі	530
9.2.4. Облік інших фінансових доходів	532
9.2.5. Облік інших доходів	534
9.2.6. Облік надзвичайних доходів	537
9.2.7. Облік страхових платежів	538
9.2.8. Облік доходів майбутніх періодів	539
9.3. Облік фінансових результатів	540

Розділ 10. Формування та облік власного капіталу	543
10.1. Економічний зміст власного капіталу	543
10.2. Облік власного капіталу	546
Розділ 11. Облік розрахунків підприємства	554
11.1 Облік розрахунків з підзвітними особами	554
11.2. Облік розрахунків за кредитами банків та іншими кредитними ресурсами	575
11.3. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками, покупцями та замовниками	580
<u>11.4. Визнання, оцінка та облік сумнівної дебіторської заборгованості</u>	586
11.5. Облік розрахунків з бюджетом та позабюджетними фондами	589
11.6. Облік розрахунків з учасниками	597
11.7. Облік розрахунків вексями	599
Розділ 12. Фінансова звітність підприємства	605
12.1. Бухгалтерський баланс	605
12.2. Звіт про фінансові результати	607
12.3. Звіт про рух грошових коштів	617
12.4. Звіт про власний капітал	627
ДОДАТКИ	632
А. Відомості спрощеної форми бухгалтерського обліку ..	632
Б1. Типовий договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність	646
Б2. Типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність	648
Б3. Акт про приймання матеріалів (типова форма №М-7)	653
Б4. Особова картка обліку спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв (типова форма №МШ-6)	657
Б5. Акт на вибуття малоцінних та швидкозношуваних предметів (типова форма №МШ-4)	659
ПЕРЕЛІК ОБЛІКОВИХ ДОКУМЕНТІВ І РЕГІСТРІВ НАВЕДЕНИХ У ПІДРУЧНИКУ	661